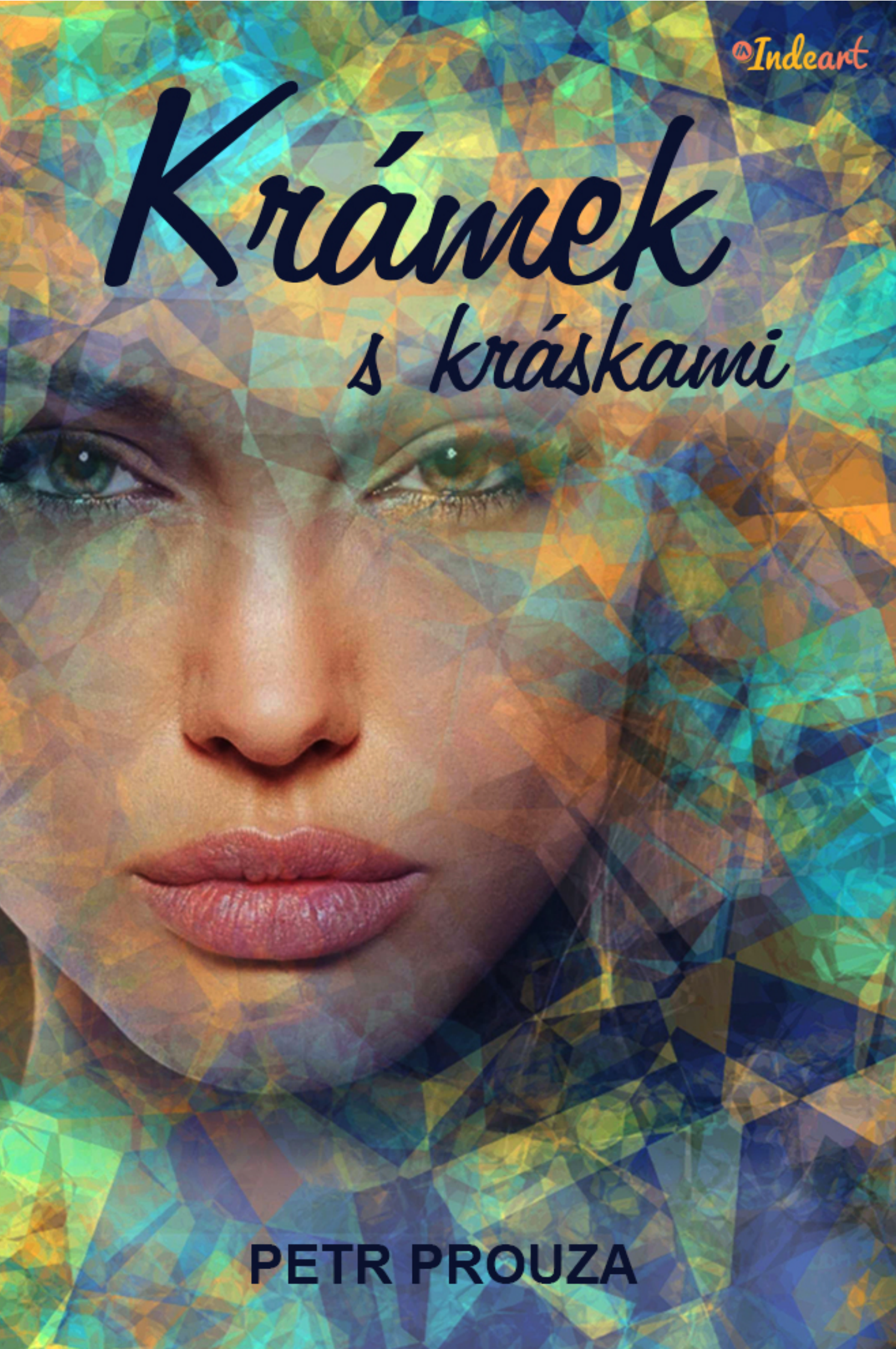

Indeart
Krámek
s kráskami
PETR PROUZA

Petr Prouza

Krámek s kráskami

Indeart

2015

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno. Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umisťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takového sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© Petr Prouza c /o DILIA, 2015
© INDEART, 2015

www.indeart.cz
978-80-7519-116-8 (PDF)

OBSAH

Stropem kvete pán
Klimatizované kulisy
Hadry, kosti, krev

Stropem kvete pán

Přitažlivě lesklý, blahobytně kulatý měsíc visel na nebi, ale nebyl vidět. Spečené pásy prachu a automobilových výparů pokrývaly celou oblohu nad Prahou a dusivě tiskly k zemi jakoukoliv nadějnou myšlenku.

Podle kalendáře byl však opravdu úplněk. Už opět jsem se probudil mokrý studeným ošklivým potem, páchl jsem obavami, jejichž neurčitá a vlastně neznámá podoba byla mnohem horší než nějaké zřejmé nebezpečí.

V těch posledních dnech jsem se často vracel k onomu dávnému pocitu, že dokážu pronesením několika jistých vět nejspíš i usmrtit. Tím by se sice dala současná situace lehce řešit, jenže všechno to se vázalo na příliš jemné, neviditelné a nevysvětlitelné podrobnosti, že kdybych o tom přece jen svedl vykládat vyšetřovatelům, nejspíš by mi vedle už předložených obvinění zařídili ještě i důkladnou psychiatrickou prohlídku.

A tak jsem mlčel o stříbrných motýlech pohřbů, mlčel jsem o putujících miskách čerstvých jahod v kteroukoliv roční dobu, a pochopitelně jsem mlčel o tajemných obyvatelích vzdálené zahrady, kteří svými dlouhými, špičatými hlavami pronikají jílově vonícím povětřím daleko odtud, a musel jsem mlčet i o krámku s kráskami a čarodějnou polonahou rybí ženou, která pořádá mimořádné soukromé představení i se svou dcerou jen pro mého dědečka a pro mne.

Schovaný, ale mocný úplněk mě kope do hlavy i ve dne.

Pohyboval jsem se v několikanásobně tísnivém prostoru, chodil jsem do podniku, tvářil jsem se, jako by se nic zvláštního nedělo, tedy snažil jsem se tvářit jako dřív, sebejistě, cílevědomě, usmíval jsem se na kolegyně, klábosil s kolegy o důležitých nicotnostech, zúčastňoval jsem se se zdánlivou vervou porad a překotně vymýšlel nové reklamní parády, zatímco kdesi nade mnou i pode mnou se uvolňovaly nesmiřitelné ostré balvany, skřípaly, drhly o sebe ve varovných zvucích, vyvolávajících mrazení, a mířily nepochybně rovnou na mne.

Sesuv započal náhle.

Před několika dny se z labyrintu chodeb v Reprosu vynořil v kanceláři Pavla Rajtera zdvořilý muž ne o mnoho starší než on a potom, co za sebou pečlivě zavřel dveře, se prokázal jako poručík Hájek z Bezpečnosti.

Pavel nechápavě pohlédl na průkazku i na jejího majitele.

„O co jde? Za půl hodiny musím být na Filmexportu, takže…“

„Zatím,“ protáhl poručík se zřetelnou ironií, „mi stačí deset minut.“

„Když myslíte. Tak se na těch deset minut posaďte,“ reagoval stále ledabyle. Ne že by jej nečekaná návštěva příslušníka Bezpečnosti nevyvedla trochu z míry, ale na půdě Reprosu se na vše dosud díval růžovou clonou, a tak kopýtka krachu, která mu už kmitala přímo před nosem, vůbec neviděl.

Poručík se chladně pousmál, posadil se a z kapsy saka vytáhl úhlednou publikaci s jasně barevnou obálkou.

„Znáte tohle?“

Nastrčil knížku co nejblíže mladému, asi sedmadvacetiletému muži na druhé straně stolu.

„Abeceda sběratele starožitností! Samozřejmě že ji znám! Vyšlo to přece u nás v podniku.“

„A autora, Jindřicha Kyzra, taky znáte?“

„Ani vám nevím, možná že znám, možná že jsem ho nikdy neviděl, tady se denně objeví tolik různých lidí, mihnou se a zase zmizí, kdo by si měl ke všemu pamatovat jejich jména. Kyzr, Kyzr, nic mi to neříká.“

Pěna ledabylé bohorovnosti Pavla Rajtera neopouštěla, k malému poručíkovu potěšení.

Poposedl na židli, s neskrývaným překvapením se podíval na svého protivníka, užuž chtěl povědět cosi jednoznačného, pak se však zarazil a celkem klidně, ale pádně, se znovu zeptal:

„Podívejte se, pane Rajtere, asi jsem přeslechl vaši odpověď. Zkuste se třeba zamyslet! Ještě jednou, znáte Jindřicha Kyzra, nebo ne?“

Poručík Hájek ovšem netušil, přestože jinak o mladém muži už hodně věděl, že Pavel Rajter při každém setkání s jakoukoliv nadměrně projevovanou

autoritou propadá podrážděnému nutkání skoro automaticky odporovat. Záležitost dětství či výchovy, rozhodně záležitost, která život nijak neulehčuje. Jako nyní.

Pavel rezolutně práskl zásuvkou stolu, rázně povstal a změněným suchým hlasem procedil mezi rty:

„Nevím, neznám! Budete se muset spokojit s tím, co jsem vám řekl! A vůbec, vydavatelský úsek má na starosti kolega Lapáček, je tam vedoucím. Ještě něco? Pospíchám!“

Poručík Hájek chvíli mlčel, upřeně Pavla Rajtera pozoroval, pak se zvedl a s opětovnou ironií ve slovech: „Děkuji vám za ochotu, pane Rajtere,“ se rozloučil.

Autora Jindřicha Kyzra jsem znal, a tehdy jsem se domníval, že jej znám dokonce velice dobře, mého přítele Jindřicha Haryho Konráda. Před návštěvou z Bezpečnosti jsme seděli na obědě ve Frionoru a Konrád jako první věděl o tom, že Reprosu bylo uděleno povolení samostatně točit krátkometrážní propagační filmy, netušeně velké možnosti, které budu mít pod rukou. Hary měl upřímnou radost, předpovídal mi to přece už předtím, několik měsíců předtím.

Ano, jako lesklé hemžení zlatého hmyzu před bouřkou, všechno se daří, všechno plyne jako dým v horkém létě.

Po odchodu poručíka Hájka volal Pavel Rajter kolegu Lapáčka z vydavatelství, ale ke svému nepříjemnému údivu se dozvěděl, že dotyčný už se nejspíš plaví po Černém moři s Čedokem. Dělali občas větší reklamní záležitosti i pro cestovní kancelář a za to mohl zase někdo z Reprosu gratis vyjet s jejich zájezdem. A Lapáček se vrátí až za tři týdny.

Konráda ani telefonicky nesháněl, věděl, že by to bylo zbytečné, Hary přes den poletoval po městě, a pak, týž večer je k němu pozván, ve Vinařské ulici se pořádá večírek, jeden z mnohých, tentokráte kvůli jakési Belgičance, která je v Praze poprvé.

Odešel ze své kanceláře a vlastně až do večera na Abecedu sběratele starožitností vůbec nemyslel. Hedvika, ale zejména Štěpánek věděli, že se zdrží, a tak ani nevolal domů.

Říkejme tomu naivita či důvěřivost, vychází to nastejno, prostě dosavadní mnohostranná snadnost zavedla Pavla Rajtera k pocitu nezasažitelnosti. Pocit je to primitivní, ale hutný.

Večer našel Konrádův byt, efektně rozdělený řadou příček a paravánů na kouty a koutečky, plný lidí. Hary předváděl své parádní a do detailů propracované číslo - domácí karneval.

Měl bohatou zásobu roztodivných škrabošek a masek, od pouhých šaškovských futrálů na nos, jeden takový si tehdy vybral Pavel, až po pružné gumové masky měnící k nepoznání.

V předsíni si každý z připravené hromady vybral, co se mu zamlouvalo, a potom už záleželo jen na něm, kdy škrabošku odloží, nemusel vůbec, ale hostitel pochopitelně věděl vždy přesně, kdo je kdo.

Konrád mě halasně uvítal a hned mě táhl k příjemně nenápadné ženě neurčitého věku, která už byla bez škrabošky, zatímco Hary měl podobný frňák jako já, a představil ji jako Geraldinu z Bruselu. Cosi jí rychle povídal francouzsky, načež se na mne žena potěšeně a povzbudivě usmála.

„Říkám jí, že ty budeš naše záchrana, náš vysvoboditel. Pavle, ty přece dovedeš riskovat! Musíš tady pro Geraldinu a taky pro mne něco udělat. Pozítří vyrážíme do Jugoslávie, je to báječná nabídka, film o Plitvických jezerech, málo práce a mockrát se to otočí. Jenže, chybí nám kamera, chci to snímat sám, Geraldinina firma to kryje finančně, žádné strachy. A Repros bude mít všechna práva pro východní oblasti, vše zapasováno. Ale ta kamera! Musíš nám ji vypůjčit z Reprosu, šlo by to?“

„A kdy bys ji potřeboval, jestli tomu rozumím, tak už zítra?“

„Přesně, Pavlíku, zítra! Jsme domluveni?“

Jsme domluveni? Touha Pavla Rajtera dostát velkým a efektním gestům, umět být jiný, hrát role bez každodenního běžného scénáře.

„Jednoduché to není. Ředitel vydal speciální vyhlášku kvůli té nové kameře. Všechny filmy se schvalují na gremiálce. Ale nějak to uděláme. Klíče mám. Na jak dlouho bys ji potřeboval? A co kdyby se porouchala?“

„Dojedem tam, natočíme to a jedem zpátky, osm deset dní. Nechal bych to opravit venku, na svůj náklad. A vždyť můžeš napsat objednávku, rychlovka, musel jsem vyjet a hotovo!“

„Tak dobře, zastav se zítra odpoledne, spíš později. Potřeboval bych ti však ještě něco povědět, Hary.“

„Momentík, já věděl, že se můžu spolehnout. Jenom honem Geraldinu uklidním a budu se ti věnovat.“

Domácí karneval u Konráda se obstojně rozbíhal, bylo tam asi pět šest dalších lidí, tělnatý, dýchavičný proslulý výtvarník zaujatě hovořil o tom, jak dokáže hádat povahu z tvaru ženských prsů, Pavel už to slyšel mockrát, později to bude chtít malíř prakticky dokazovat, nálada kvasila, jenže jemu žádné vzrušení nepřicházelo.

Marně se snažil oddělovat od zjevně plynoucího času své nejniternější úzkosti. Zatímco vyzařoval rozhodnost a jistotu, jeho srdce se samo rozběhlo po zatím jen tušených stezkách obav.

V přiléhající kuchyňce mezi sporákem a ledničkou se později Konráda bezelstně zeptal: „Byl za mnou jeden poliš, Hary, a mluvil záhadně o Abecedě sběratele starožitností, kdože je ten autor Kyzr, co s ním mám… Nevíš o tom něco?“

Konrád se potlačované rozesmál.

„Podívejme se! Asi někdo žvanil. Kdyby se tě ještě vyptávali, řekneš, že jsem to zprostředkoval, že jsi mě spojil s Lapáčkem, a víc ti není známo.“

„A co Lapáček?“

„S tím si hlavu nelam. Ještě něco podniknu, než odjedu, a Lapáček je teď pryč, já se určitě vrátím dřív než on a dáme to k ledu. Ostatně, publikovat pod jiným jménem není žádný přečin, byl to můj umělecký pseudonym.“

A znovu se nervózně, tlumeně rozesmál.

Smál jsem se taky, podobným způsobem, nedoslýchavý, osleplý.

Druhý den si Hary Konrád přijel pro kameru, když už v podniku téměř nikdo nebyl. Byl to dokonalý přístroj americké výroby, získaný pro Repros

všelijakými devizovými oklikami, a Pavel byl pyšný na to, že jeho oddělení má kameru, kterou mu závidí i v televizi.

Nanosili to s Konrádem do prostorného mercedesu Belgičanky, která seděla za volantem, a pak se Hary vytasil ještě s jedním překvapením.

„Tady si vezmeš klíče od mého bytu jako záruku, a samozřejmě ho můžeš taky využívat. Třeba hned dnes večer, my rovnou jedeme na hranice."

Pavel Rajter se dokonce bránil, na co klíče, jaká záruka, něco si vymyslí, kdyby kameru sháněli, ale pak si svazek klíčů nechal vnutit.

Poté mu Jindřich Hary Konrád ještě frajersky pokynul z okénka prudce se otáčejícího mercedesu, a to byl okamžik, kdy jeho výraznou tvář s přitažlivým úsměvem viděl v Československu naposledy.

Kdoví, jak to všechno ve skutečnosti probíhalo, pravda je, že týž večer překročil Konrád s Geraldinou hranice do Rakouska, aniž by ze soukolí Bezpečnosti, v němž kriminálka spolupracovala na případu s dalšími složkami, vypadl nějaký zákaz či omezení.

Mercedeska pokračovala dál do Jugoslávie, později se skutečně pohybovala v okolí Plitvických jezer, a uháněla pak zpátky Rakouskem, avšak kdesi u Villachu se stočila tak šikovně, že v den plánovaného návratu do Prahy seděli Hary a Geraldina v Bellerivestrasse v Curychu u stolku vyhlášené rybí restaurace, neboť Konrád vyhledával odlišnosti i v jídle.

Zatím, přece jen poněkud zneklidnělý, čekal v Praze Pavel na Konrádův příjezd, po kameře se nikdo nesháněl, ale byla tu ještě tahanice s knížkou, a Lapáček se od přístavů Černého moře vrátí nepochybně v termínu.

Místo Haryho se objevila obsílka na Bezpečnost s nečitelným podpisem a uvedenou telefonní linkou, zřejmě poručíka Hájka, a s pozváním na následující den po Lapáčkově příjezdu.

Nabývalo to na razanci, ale Pavel Rajter doposud neprohlédl, stále, i s tím Konrádovým zpožděním, si to vše vykládal jako trochu ostřejší příchuť času, jako zpestření. Studoval pět semestrů na právnické fakultě, a teď tedy uvidí kousek toho mechanismu v chodu.

A ještě je tu Hedvika, u ní tím jistě vzbudí přímo profesionální zájem advokátky. Mohla by ho obhajovat? Jenže proč?

Ale spodní proud tušení se rozléval do šíře a Pavel bez zřejmého vnějšího důvodu se doma Hedě ani slůvkem nezmínil.

V Bartolomějské jej očekával poručík Hájek s ironickým protažením rtů, nebyl sám, druhý, starší muž, také v civilu, seděl u okna malé místnosti, kouřil jednu cigaretu za druhou, prakticky nepromluvil a jen si Pavla Rajtera zpytavě prohlížel.

Vlastně nikdo z přítomných moc mluvit nemusel.

Přistrčili Pavlovi upovídanou výpověď kolegy Lapáčka. Snažil se, zabíhal do nemístných podrobností, jen aby se sám co nejvíce očistil.

Vyznívalo to jednoznačně a trapně, Lapáček byl nevinný ubožáček, snažil se jen vyhovět kolegovi, jaksi lidsky, a pak také mocnému, ach ano, mocnému Konrádovi.

Proč to všechno?

Úder vedl poručík Hájek rovnou mezi oči.

Knížka Abeceda sběratele starožitností byla prakticky doslovným překladem obdobné francouzské publikace, která před lety vyšla v Paříži. Konrád při převádění do češtiny měnil jen drobné dobové a místopisné detaily, a přesto dostal honorář jako za původní práci.

Nechtěli mi věřit, že jsem nic nevěděl, nechtěli mi věřit skoro nic. Koktal jsem, rudl, zapřisáhl se koncem světa a kdoví ještě čím.

Teprve mnohem později si uvědomil, že vyslechli nejenom Lapáčka, ale přinejmenším i ředitele, někoho v redakci, možná že mluvil i Konrád.

Ale snad jsem je trochu přesvědčil o své nevědomosti, vyptávali se na Konráda, zdali jsem věděl o jeho stycích s cizími firmami, ano, to jsem věděl, teď právě pro jednu točí Plitvická jezera, a jestli mi nedával peníze, to tedy v žádném případě, ani vindru, půjčoval mi byt, ale to šlo mimo, starší muž mě sice rentgenoval očima, avšak s tou knížkou jsem měl opravdu zcela čisté svědomí.

Podepsal jsem krátkou oficiální výpověď, v níž jsem přiznával, že jsem záležitost s Abecedou sběratele starožitností zprostředkoval a vyjednával a Jindřicha Konráda znám, aniž bych ho ztotožňoval s nějakým Kyzrem.

Ten můj lehkovážný podpis později nabobtnal a dorostl málem do podoby mamutí dýně zatmívající slunce.

Odcházel jsem v nejistotě a poručík Hájek mohl být spokojen.

Ještě kdosi byl viditelně spokojen a v neobratných, potměšilých narážkách mi to dával najevo. Ředitel Reprosu, jízlivý tichošlápek, mi významně sděloval, že prý se nade mnou stahují mračna.

Hleděl jsem na něj nevraživě a pokud možno nechápavě.

Stejně však už odpoledne pověsti a pomluvy předstihovaly skutečnost, v podniku málem každý mluvil o tom, že Rajter byl na Bezpečnosti, vydával s Konrádem už řadu let v Reprosu knihy pod jinými jmény a o peníze se pěkně dělili.

Pavel Rajter zmizel ze zaměstnání, jak jen mohl brzo, proti své vůli si neustále připomínal Konráda s půjčenou kamerou a kamenný pohled staršího muže na Bezpečnosti.

Hedvika měla v ty dny, shodou šťastných či nešťastných, kdoví, shodou přiměřených okolností právě několik vlastních větších stání, přicházela domů pozdě, doma bývala jen babička pražská a Štěpánek.

Vždy tak pečlivá a svědomitá Hedvika prožívala své první samostatné obhajoby až k úplnému vyčerpání, ničeho si nevšímala, usínala záhy po odchodu své matky a Štěpánek prosil tatínka, aby vyprávěl na dobrou noc.

Bonbónový skřítek Acibej se v těch večerních hodinách probíjel ukrutným pralesem plným úkladů a nebezpečí. Musel čelit hordě loupežníků, jedovatým hadům i zákeřným pardálům, potýkal se vlastně se strážní celé bonbónové zemičky. Omlácený a zpocený Acibej přesto odolával, prchal, činil výpady a přese všechno blížil se k nejvyšší rozhledně v bonbónové zemi, aby odtamtud dal znamení svému kamarádovi Štěpkovi.

Kamarád Štěpka na mne hleděl ze své postele širokýma vnímavýma očima, byly to oči mé babičky Žofie, byly to oči mé matky Ireny, byly to také mé oči.

Chlapec určitě vnímal můj neklid, nejistotu a sevřenost, ale hleděl na mne se svrchovanou důvěřivostí a s jasným pocitem jedinečné soudružnosti. A byl to nejvíc Štěpánův tichý a smysluplný pohled, který mě zanedlouho uchránil od lákavé nabídky vrhnout se pod první naklaďák, což by jinak mnohé zjednodušilo.

Oči mapující neviditelné, rajterovské oči.

V dědečkově místnosti, nad lůžkem, asi tak vysoko, co teta Tereza měla trochu barvotiskovou, ale působivou svatou rodinu, byly zavěšené dvě velké zarámované fotografie. Kolorovaný snímek ženy Aloise Rajtera z doby jejich zásnub, v lehkých letních šatech s krátkým rukávem seděla na proutěném houpacím křesle, jemně a poněkud melancholicky se usmívala, šedomodré oči se dívaly dodaleka a zároveň pozorně viděly i na blízko, před sebe.

Na druhém barevném snímku byl zachycen vnuk Aloise Rajtera, stál uprostřed louky plné zářivě žlutých pampelišek, na sobě měl jakousi bílou košilku, tam na té loučce se právě naučil chodit a na fotografii se tvářil náležitě pyšně a bezelstně.

Prohlížel jsem si často ty dvě podobizny, ale ať jsem se postavil jakkoliv, podobný magický svit, jaký vyzařoval z očí mé babičky, ono spojení blízkého a dalekého, se z té druhé tvářičky nelinulo. Nejspíš proto, že jsem se díval sám na sebe a ten chlapeček na obrázku toho o světě prakticky nevěděl skoro nic.

Babičku Žofii jsem stejně více znal z onoho snímku než ze skutečných setkání. Nepochybně jsme do městečka přijeli vícekráte, než si sám vzpomínám, ale vlastně jediná pevně zachycená vzpomínka je z mrazivě třeskutého zimního týdne.

To bylo Pavlovi necelých pět let a jmenoval se ještě Kotyk, jako jeho otec. Přijeli z Hradce narychlo, na telegram, který poslala jedna ze tří tet, pamatuje si na nejmladší, na tetu Justinu, jak je doprovázela z nádraží, závěje sněhu byly

vysoko nad Pavlovou hlavou a před dědečkovým domem museli jít po úzké stezičce jeden za druhým.

Dům Rajterů stál na okraji městečka, pár kroků za velkou zahradou se už vypínala hustá stěna smrkového lesa, která pozvolna stoupala a mohutněla na špičatých kopcích podkrkonošských Liščích hor.

V domě se všichni pohybovali rozmazaní, jako když se pohne fotoaparátem v nevhodnou chvíli, alespoň tak chlapci připadali, kdesi vzdáleně hovořili o babiččině nemoci.

Babička Žofie seděla na svém speciálním křesle, zpytavě si Pavlíka změřila a pak se trochu pousmála.

„Po obědě budou jahody se šlehačkou, nachystali jsme je kvůli tobě, jsi rád?“

„Já si přidám,“ odvětil Pavel s dětskou rozhodností, načež ho babička lehce třepla po tváři a znovu se pousmála.

Tehdy ji viděl živou naposledy.

Neobědvala s nimi, ani při večeři nebyla, a když se Pavel převaloval na nezvyklém lůžku, poslali ho velice brzo spát, slyšel z vedlejší místnosti nepochopitelnou rozmluvu své matky a babičky, krátké věty s dlouhými odmlkami, občas nějaké slovo hlasitěji zazvonilo, babiččin hlas dlouze a zvláštně formoval matčino jméno, Ireno, Ireno, měj pochopení, a nové vysvětlující šeptání.

Pak přece jenom usnul, ale dlouho zřejmě nespal, probudily ho teplé slzy, jeho matka ho držela kolem ramínek, jako by u něj hledala ochranu, a plakala.

„Neplakej, mami, už jsi dost velká, nebo budu taky brečet," vyrazil tehdy ze sebe a hlásek se mu třásl náhlým napětím.

„Já nepláču, jenom si tak ulevuju,“ odpověděla Pavlovi matka smutně a velké, horké slzy dál smáčely synkovu tvář.

„A proč si ulevuješ, když je taková tma a musíme spát,“ ohradil se chlapec rozčileně.

„Babička chce, abys tady zůstal," vyhrkla tehdy čtyřiadvacetiletá žena bez rozmyšlení. „Abys tu zůstal beze mne!"

Pověděla jen část z krušného, těžkého rozhovoru, v němž nemocná stará žena účtovala se svou dcerou, řekla to zcela spontánně, aby si skutečně ulevila. A komu jinému, Pavlík byl jejím jediným důvěrníkem.

Lehla si pak do postele k chlapci, pevně jej k sobě přitiskla jednou rukou a zanedlouho usnula, vyčerpána tím vším, povážlivě nemocnou matkou, svým výsměšným manželským osudem i náhlou cestou z Hradce. Pavel však ještě nespal, nezastíněným oknem hleděl do čiré zimní noci, sdílel trhavé neklidné matčino oddechování a za dětským čelem pomalu řadil prosté závěry.

Ve vedlejší místnosti babička Žofie občas chrčivě zakašlala. Rajterovský dům plul světlou tmou jako komolovitá neznámá planetka, navenek klidný, ale vespod s tepajícími erupcemi.

Pavlík se přitiskl co nejvíc do matčina náručí a potichu pronesl tři krátké věty, skoro jako nějakou zvláštní modlitbičku. Potom také znovu usnul, zachumlán do matčina tepla.

Brzy ráno ho probudila zima a nečekaný ruch všude v domě.

Lenivě přivíral a zavíral oči, spletité ornamenty mrazu na okenním skle připomínaly stříbrné motýly a květiny, jaké brzy ještě uvidí i jinde.

Moc dalšího si z onoho překotného zimního týdne nepamatuje, sotva vstal, čas začal dělat skoky. Všechny tři tety byly ustarané a smutné, maminka každou chvíli plakala a celkem bezdůvodně chlapce konejšila, dědeček se na každého vyjma Pavlíka tvářil nasupeně a babička - babička, ta byla mrtvá.

Zaklínání poprvé zafungovalo, jenže sám strůjce si spojitost nepřipustil.

Sníh se pravidelně vršil, závěje přesahovaly kůly plotu kolem domu a dva silní černí koně, zapřažení do majestátního zaskleného pohřebního vozu, bafali hustou páru v mrazivém vzduchu, jak těžce postupovali k místnímu hřbitovu.

Pavlík šlapal hned vpředu za vozem mezi matkou a dědečkem, za průzračným sklem viděl vznášející se tmavou rakev, stříbrní motýlkové poletovali

od jedné stříbrné květiny ke druhé, vzpomněl si, že podobné květiny nedávno viděl na skle okna, ale tam ani na pohřbu s sebou neměl žádnou síťku.

Vrátili se s matkou do Hradce, do místnosti v tmavém činžáku, ale jen na krátkou dobu, než si Irena Rajterová stačila vyřídit své pracovní záležitosti.

Už na jaře byli zpátky v městečku, v rodných zdech, a jelikož v září tohoto roku mu začínala škola, jmenoval se Pavel do léta rovněž Rajter, Kotyk zmizel v prohlubních dětského času.

A málem už se nikdy neobjevil.

Teprve když se blížily Pavlovy dvanácté narozeniny, přiletěli náhle v nezvyklém horkém konci června i stříbrní motýli pohřbů a jeden den před nimi se vynořil i Karel Kotyk.

Druhý den se oběsil.

Našel ho Pavel, když hodlal jako vždy navečer spočítat své létající úlovky.

Potom, co se před lety nastěhovali Pavel s matkou natrvalo do Rajterovic domu, se celý spodek budovy rozhýbal. Z bývalé špíže se udělala nová koupelna, stěhoval se nábytek, kupoval nový a vše se modernizovalo.

Dolejšek domu obýval Alois Rajter, jeho dcera Irena a vnuk Pavel. V patře bydlely tři sestry Rajterovy, nejstarší Běla, prostřední Tereza a nejmladší Justina, která však byla jen o pár let starší než jejich neteř Irena, dcera jejich naopak mnohem staršího bratra Aloise.

Nikdy neprovdané tři sestry případně zapadaly do minulých podivínství a mimořádných dobrodružství rodiny Rajterovic, která tu na pomezí Krkonoš sídlila už od nepaměti, rozhodně od chvíle, co se v kraji, někdy v druhé polovině třináctého století, začalo s dobýváním černého uhlí. Ze dřevařů a nepřízni počasí vzdorujících chalupářů se proměnili v havíře, štajgry a zase havíře. I Pavlíkův děda ještě zpočátku každý den fáral.

Každá z tet měla nahoře svůj pokojík. Místnost tety Běly, urostlé a strohé tety Běly, postavou tolik podobné svému bratrovi, byla plná sáčků se semeny květin i kdovíjakých ostatních rostlin a všude byly květináče, takže vlastně stále v pokoji něco kvetlo a svítilo. U prostřední, tiché a vždy klidné tety Terezy

vládl úzkostlivý pořádek, krásná Tereza, jak jí ještě dlouho říkávali její nesčetní nápadníci, nepochopitelně neúspěšní, nevynechala jedinou pobožnost ve starobylém místním kostelíku. A konečně barevný a veselý pokojík Justiny, Pavlíkovy nejmilejší tety. Nerajterovsky hovorná Tina stále někam spěchala, stále s novými báječnými nápady, chlapcova druhá matka a vlastně starší kamarádka.

S neměnnou pravidelností se všichni navečer scházívali v přízemí v široké a světlé obytné kuchyni, kde se jedlo a povídalo, a odkud na jednom konci vedly dveře do dřívější manželské ložnice Rajterů, kde si později děda účelně zařídil svůj pokoj, a tehdy ještě málo vídaným posuvným oknem vycházel přímo z místnosti i na zahradu.

Když se z kuchyně vešlo do protáhlé síňky, muselo se zamířit po pěti malých schůdcích do dalšího rozlehlého pokoje, který patřil Ireně Rajterové, a kde první roky spával i Pavlík, než se odsunul ještě kousek dál, do další, poslední obytné místnosti v přízemí domu, malého pokojíku, jenž měl okno rovněž na zahradu.

Ono léto, v němž se zjevil po příjezdu ranního hornického vlaku vysoký, hubený, bledý muž s horečnatýma očima, sbíral právě Pavel motýly a každé ráno vybíhal točitým dřevěným schodištěm, jásavě dupal v předtuše nových zajímavých úlovků. Vedle v místnosti tety Justiny vedla nízká dvířka na půdu, kde to v každou roční dobu vonělo senem, kopřivami, sušenými bylinami tety Běly, a po okrajích stály staré almary s nepotřebnými věcmi, skladiště nečekaných pozoruhodností.

Všichni motýli v okolí městečka zřejmě věděli o sladkých a nevídaných nektarech na půdě u Rajterů, a jakmile vyšlo slunce, slétávali záměrně otevřeným vikýřem v úplných houfech.

Pavlíkovi pak stačilo vždy bleskurychle spustit poklop vikýře a v zšeřelém voňavém prostoru půdy zelenou síťkou lovit nejkrásnější kousky do své sbírky.

Cizí bledý muž byl Pavlův otec Karel Kotyk, to se však chlapec dozvěděl mnohem později, sám s ním tehdy promluvil jen několik slov, ale matka ten den nešla do zaměstnání. Jindy tak klidná a vyrovnaná s časem, nervózně procházela

domem, hledala cosi dávno ztraceného, málomluvný Alois Rajter zmlkl docela a tetičky manévrovaly Pavlíkem tak zaujatě, že muže téměř nespatřil.

Někde v ostrých minutách onoho červnového dne do sebe narážela osamělá těžká slova, slova zrada, smutek, beznaděj a křivda. Dvě vzdálené bytosti, otec a matka Pavla Rajtera, druhdy Kotyka, překračovaly hráz uplynulých let, ale marně.

Večer, tentokráte Pavel ještě nespal, se u něj opět objevila jeho matka, beze slov, se zadržovaným povzdechnutím jej pohladila po tváři a obrátila smutný obličej k oknu, za nímž zapadalo rudé slunce.

Na pokraji snu a spánku pomyslel potom Pavel jaksi mimoděk na dvě tři věty, snad je i lehce zašeptal, než tvrdě, unaveně usnul.

Brzy ráno si nepamatoval nic z večera a jako vždy dychtivě vyskákal schody vzhůru, zelenou síťku jako prapor.

Rozrazil dvířka na půdu, hejno sluncem zasažených bělavě stříbrných motýlů se zvedlo jako zvláštní oblak a odhalilo zrakům Pavla Rajtera zdrcující pohled.

Stropem kvetl pán.

Od toho okamžiku pak na dlouho, na moc dlouho, na půdu ani nenakoukl, zničil svou sbírku motýlů, uschlá křidýlka se rychle škvířila v plamenech velkého kuchyňského sporáku, jen zelená síťka chlapci zůstala.

Síťka dětské paměti, která, neznámo proč, uchopí některou chvíli pevně a trvale, jiné bezbolestně propouští, po roky destiluje v komůrkách podvědomí několik záblesků, co pak vyplouvají vzhůru v naprosto nečekaných souvislostech.

Zděšený Pavel si tehdy zmateně a neurčitě připustil, že asi dokáže pronesením dvou tří vět usmrtit, ale ta představa byla tak neuvěřitelná, že se pouze mihla chlapcovými myšlenkami a opět se vytratila.

Seděl na stoličce v koupelně a přihlížel, jak se dědeček jistými a přesnými pohyby holí. Prudce černé strniště předešlé noci mizelo a výrazné rysy odhodlané tváře se zablyštěly novou čistotou.

Vzpamatovával se z předchozího šoku a dědovy každodenní, důvěrně známé pohyby přivolávaly jistotu.

Matka venku s kýmsi hovořila, snad to byl lékař, další hlasy sestupovaly pomalu a neobratně ze schodiště, nakládali pak venku cosi do auta, když na mne dědeček s vážným úsměvem pohlédl.

„Tak, Pavle, vypadá to, že už jsi chlap. My dva musíme všechny ty ženské v baráku podržet, co říkáš?“

Dychtivě jsem přitakal, světlá chvíle se ponořila, ale zůstala ve mně a můj děda naši partu nikdy neporušil. On ne.

Tragika ozvláštňuje a Rajterovi byli osudem cepováni po mnoho generací, takže špalírem kosých a zvědavých pohledů prošli i tehdy v létě tak, aniž by kamkoliv uhnuli.

Přitom za Aloisem Rajterem stále někdo chodil z městečka i z okolí. Kvůli hodinám, hodinkám, nebo kvůli hornické kapele.

Opravy hodin všeho druhu, složité mechanismy hodinových strojků, se kterými si nevěděl rady starý Valčák, oficiální hodinář, to byla záliba teprve mužných let, muzika náležela k Aloisu Rajterovi od mládí.

Protahoval všechny hostince v okolí, vyhlášený harmonikář, hrával bujně i snivě, hrával s radostí, a přitom jako by hrával hlavně sám pro sebe, nezúčastňoval se následujících urputných pijatik, ani o děvčata příliš zájmu nejevil, prostě jen silně a podle sebe nadechoval život, aniž by zatím přesně věděl, jak s ním naložit.

Jeho otec, Prokop Rajter, marně nutil svého následníka k soustředěnější činnosti, na báňskou přípravku, na handl do francouzských dolů, o ničem nechtěl slyšet, fáral na šachtě a lehce, marnotratně utrácel dny.

Až jednou, vracel se dopoledním vlakem v neděli až kdesi od Skalice z proslulého jiřinkového bálu a náhodně přisedl do kupé, kde se osaměle choulila mladá útlá dívka s krásnými, hustými, velice dlouhými, jemně kadeřavými vlasy.

Když vstoupil, podívala se na něj rychle a krátce velkýma, překvapivě smutnýma očima. A ten nedlouhý, melancholií naplněný pohled zakormidloval životem Aloise Rajtera.

Nebylo možno odolat té nezastřené výzvě času, i když vlastně nevěděl, jaké bude další pokračování, bylo mu kdovíproč zcela jasné, že pro něj tím vkročením do kupé skončilo období bloudění a pátrání, že za těma smutnýma očima je území, kde se najde, kde se chce najít.

Jenže nikdy toho moc nenamluvil, a tak se na ni drahnou chvíli jen obdivné díval a mladá dívka mu občas pohled opětovala. Mlčeli spolu, tak jako později spolu svrchovaně promlčí mnoho let, ale jejich hladová srdce si už neviditelně vyšla vstříc.

Po půlhodině jízdy Aloise Rajtera napadlo, že s sebou má harmoniku, a tak otevřel pouzdro a přitlumeně začal hrát, nechal hovořit své obratné prsty.

Dívka se usmála, lehce rozevřela plné, pravidelně vykrojené rty, které posléze podědí její dcera i neklidný vnuk, a už od hrajícího muže své oči neodvrátila.

Mnohem později si Pavel nechá průběh oné jízdy nejednou vyprávět a pokaždé zatrne úzkostí, která tehdy svírala jeho dědečka. Úzkostí, aby dívka nevystoupila dříve, než mladý muž promluví, než se jí zeptá, jak se jmenuje.

Vlak se zatím pomalu blížil do konečné stanice, do městečka zbývalo pár minut, a tehdy se harmonikář odhodlal, přestal hrát a vydechl: „Já jsem Alois Rajter a chtěl bych se s vámi seznámit," načež dívka rovněž zašeptala:

„Tak dobře, já jsem Žofie Čistakovská."

To už ovšem vlak dorazil na konečnou, Alois Rajter povstal, aby dívce pomohl se zavazadly, jenže ona zůstávala sedět.

„To už je nádraží, musíme vystoupit," pronesl nerozhodně.

„Snad byste měl jít napřed, čekají mne," odvětila ona také nejistě.

Aloise s bolavým pohnutím napadlo, že na ni čeká nějaký muž.

„Ne, ne, já vám pomohu!"

Načež se dívka napůl vztyčila, přidržela se opěradla a pokročila kupředu.

„Jak myslíte, jen aby to nebylo naposledy," hlesla dívka sevřeným hlasem, který jako by zadržoval pláč.

A vzrušený Alois Rajter viděl, že dívčina sukně předtím zakrývala vysoké invalidní botky a že obě její nohy jsou jaksi nepřiměřeně krátké. Zíral na ušlechtilou, přitažlivou tvář, na dmoucí se hruď, a nebyl schopen pohybu.

„Můžete mi podat berle," řekla dívka už vyrovnaným hlasem a ukázala vzhůru, kde na kufru ležely dvě dřevěné berle.

Teprve teď se Alois Rajter vzpamatoval.

Přikročil k dívce, převyšoval ji nejméně o dvě hlavy, chytil ji pevně za ramena a zvolal:

„Ale vždyť to mi vůbec nevadí!"

Načež se dívka pustila opěradla a klesla mužovi do náruče.

Alois Rajter ji tiše objímal a jeho srdce hovořilo překypující vlastní řečí.

Ve dveřích kupé se objevil rozčilený pan Čistakovský, nadmíru čiperný místní majitel cukrárny, vyhlášený výrobce vynikající zmrzliny, a fistulí se obořil:

„Co se tu děje?! Žofinko, proč nemáváš, jak tě mám najít?"

Alois Rajter však nijak nepospíchal s tím, aby dívku pustil z náruče. Přátelsky se na pana Čistakovského zašklebil a v posledním náporu onoho dřívějšího bezcílného šumivého furiantství, které tam v kupé staré lokálky vyčpělo do nenávratna, na něj vesele vyhrkl:

„Nemohla vám zamávat, domlouvali jsme se na svatbě!"

A skutečně si Žofii Čistakovskou do dvou měsíců vzal za manželku. Oba mladí lidé prosadili svou, proti přemlouvání všech příbuzných z obou stran, proti všem tehdejším zvyklostem, proti všem škodolibým předpovědím, a ani jeden z nich nikdy nelitoval své náhlé volby.

Z plánované krátké návštěvy u strýčka se stala životní záležitost a Žofie už vlastně městečko neopustila. Záhy se jim narodila dcera Irena.

Mohla dle libosti navštěvovat cukrárnu pana Čistakovského, na což ještě po letech vzpomínala jako na blaženou dobu nekončících porcí zmrzliny. A také

jedna z mála libůstek, které si Irena Rajterová dopřávala, bylo to, že si vždy ráda kdekoliv koupila kalíšek zmrzliny.

Když se Pavlík s matkou natrvalo nastěhovali do městečka, byl pan Čistakovský dávno po smrti, cukrárna ztratila svůj lesk, a místo potulného harmonikáře se stal z Aloise Rajtera dávno kapelmajstr hornické dechovky.

V době, kdy v zimě zemřela Žofie Rajterová, bylo Aloisovi třiapadesát, stále chodil vysoký a napřímený, stále fáral, pracoval jako parťák všech důlních mechaniků, vážný a zahleděný do plynoucího času se po pohřbu své ženy cítil hrozně sám.

Nic na tom neměnila přítomnost jeho tří o mnoho mladších sester, které ho milovaly.

Dychtivě přivítal svého vnuka natrvalo v rodném domě, a to především on prosadil, že Pavlík bude Rajter, nikoliv Kotyk, a vlastně s jistým zadostiučiněním přijal pak o sedm let později v červnu Kotykovu sebevraždu, předpovídal mu ji už při prvním strohém setkání.

Dostali tehdy Kotykův potupný dopis, v němž popíral, že by měl cokoliv společného s Ireniným těhotenstvím. Alois Rajter se za ním vypravil do Kamenice, vyposlechl zmatené a neurčité blábolení, a teprve když Karel začal do svých vytáček navlékat Irenin vztah k mužům, kdoví kdo to byl a tak dále, už to nevydržel a jednou pádnou ranou silné ruky jej přerušil.

„Přece mě kvůli tomu nezmrzačíte?!“

„Neboj, ty si nejvíc ublížíš sám! Chci ti jen povědět, že svatba bude u nás, příští týden v sobotu!“

A byla. Ireně Rajterové nezáleželo na tom, co si o ní pomyslí místní klepny. Její mateřství se již zřetelně rýsovalo pod bílými svatebními šaty a ona o muži, kterého si brala, měla už jen pramálo iluzí. Existovala ale i naděje, že Karel po sňatku pochopí svou předchozí zbabělost a vše se ještě urovná.

Doufala v to kvůli dítěti, byla přesvědčena o tom, že to bude chlapec, a přála si, aby její syn vyrůstal s matkou i s otcem.

Když ještě ani ne osmnáctiletá odjížděla k matčiným příbuzným do Kamenice v broumovském výběžku, aby tam prožila poslední prázdniny po dokončení dvouleté obchodní školy, jak se tehdy vznešeně nazývala škola pro korespondentky a lepší úřednice, připadalo jí, že svět jí nabízí velkou a přátelskou náruč.

Z Kamenice se po více než dvou měsících vracela těhotná, zoufalá a nešťastná, a jen málo chybělo, aby zvolila východisko, které se potom přece vedralo pod střechu Rajterovic domu.

Asi i proto, že její matka nikdy tancovat nemohla, Irena velice ráda tancovala. Měla neobyčejný smysl pro rytmus, odmalička chodila cvičit do místní sokolovny, jezdila na závody, a kdyby se tehdy vyskytoval nějaký kurs baletu či džezgymnastiky, jistě by mu vévodila, takhle alespoň navštěvovala kroužek lidových tanců a brzy se naučila i všechny tance společenské.

V kamenickém hostinci se tančilo každou sobotu večer i v neděli odpoledne a Karel Kotyků z nedalekého Poříčí byl široko daleko nejlepším tanečníkem.

Už první sobotu vytvořil s Irenou Rajterovou dokonalý pár. Ona, urostlá, s půvabnými dlouhými tmavými vlasy, a on, také přitažlivě pohyblivý, s přesnou pěšinkou ve světlých vlasech, student medicíny, pronášející jednu lichotku za druhou do rozpáleného ucha své partnerky.

Následovaly růžové sliby, opojné zaklínání, nezkušená Irena je přijímala navýsost vážně a nijak zvlášť se nebránila, když po třech sytě barevných týdnech se ocitla na kožené, věky zprohýbané pohovce ve sborovně kamenické školy, kde ředitelovala Karlova matka a kam se v noci po tancovačce vplížili.

Vypukl zářící, duhový týden, který vybuchoval uprostřed okolní přírody, na loukách, v lese, mezi topoly kamenické říčky, jedinečný, neopakovatelný týden v životě Ireny Rajterové drtil její srdce láskou a čistou nadějí.

A pak přišla černá jáma další taneční soboty. Karel Kotyk se dvořil jiné, nové dívce a pro Irenu měl náhle jen povrchní zdvořilost.

Nechápavě hleděla na Karla vířícího po parketu, sledovala jeho úsměvy, které přece měly patřit jen jí, než jí náhodná kamenická přítelkyně, možná její jedna předchůdkyně, škodolibě rozevřela oči.

„Ach, Kotyk, to jsi nevěděla, to je přece sběratel, počítá si to, víc nic…“ Ne, to nevěděla.

Její zhroucení bylo tak těžké a očividné, že kamenická rodina Čistakovských se hotovila volat lékaře, neboť Irena se bránila mučivému poznání vysokou, smysly matoucí horečkou.

Když znovu nabyla plné vědomí, už cosi prasklo, a nezacelitelnou škvírou vanul strnulý chlad vesmíru, vědomí osudu.

Teprve když s jasnozřivostí hluboce nešťastných bytostí ještě v Kamenici nevývratně zjistila, že je těhotná, upnula se k budoucímu synovi. Přijala mateřství jako část zlatorůžového světa, která ji byla ponechána.

Ještě dříve, než se Pavlík v městečku narodil, Karel Kotyk zmizel a po necelém roce dítěte přišel rozvod, stejně formální jako sňatek.

A Irena s tichou pýchou pečovala o svého synka a umíněně odmítala všechny návrhy své matky, aby se znovu provdala, že přece nemůže zůstat sama.

„Já chci být sama, jenom s Pavlíkem,“ odpovídala.

Sama, jenom s Pavlíkem, vybrala si své určení, našla v sobě právě tolik síly, aby uchovala daný stav a nehodlala na něm už nikdy nic měnit. A když její matka neustávala ve svých jistě dobře míněných radách, oznámila jim jednoho dne klidně, že odjíždí i s Pavlíkem do Hradce Králové.

Proč do Hradce? Bylo to největší město na dosah a Irena tam kohosi znala, bývalou spolužačku z obchodní školy, která jí zprostředkovala místo u firmy Petrof, vyrábějící hudební nástroje.

Matka jí pochopitelně bránila v odchodu, naléhala, ať jim alespoň nechá tehdy ani ne tříletého chlapce, ale Alois Rajter zasáhl ve prospěch své dcery a Irena se na dva a půl roku odstěhovala do Hradce.

Bydleli v podnájmu, ve starém, nemoderním domě na předměstí, avšak u srdečné bytné, vdovy po letci, jenž shořel v letadle kdesi nad spojeneckou

frontou ve Francii. Opatrovala jí Pavlíka v době, kdy Irena byla v práci, a zdráhala se za to cokoliv přijmout.

Ireně Rajterové bylo teprve dvacet dva let a svým stále čerstvým, mladistvým vzhledem svůj věk rozhodně potvrzovala. Jenže od oněch událostí v Kamenici, přes porod a následující roky v městečku, jako by v jejím nitru uběhlo alespoň takových patnáct nelehkých let a osamělá existence v Hradci ji zastihla jako cílevědomou ženu, soustředěnou na perfektní vykonávání pracovních povinností a zejména na všestrannou péči o syna.

Málokdy v té době jezdili do městečka, teprve neznámá sněť v matčiných chromých nohách ji častěji přivolávala domů, až pak onu mrazivou zimu přijela, aby i s Pavlíkem už zůstala.

Že u nich doma chybí otec, si Pavel dlouho neuvědomoval, pokud si pamatoval, vyrůstal vždy jen s matkou, a navíc ještě přistoupil výrazný dědeček a tety.

Teprve když už chodil asi do druhé třídy, ve věku nyní blízkém Štěpánkovi, potkal se s rozpolceným časem.

Zavinila to trpaslice Mohaupt.

Pavel patřil do party, která bydlela na dolním konci městečka a v zimě skoro každý den byli u šachty. Na haldě se v pravidelných intervalech střídaly vozíky s hořící hlušinou, kusy dohořívající škváry se kutálely po prudkém svahu haldy, nabíraly rychlost, prskavě se tříštily do stále drobnějších úlomků, a jen sem tam zůstaly velké kusy celé a se sykotem šedé páry se bořily do sněhových závějí na úpatí haldy.

Právě na ty velké kusy kluci čekávali, hnali se k nim, oplácávali je sněhem, ohřívali si ruce, a někdy se na sípavě oddechující kámen i vyčurali.

Holčičky se těchto klukovských hrátek s fialovožlutými plamínky nezúčastňovaly, jednou se však mezi nimi objevila i trpaslice Mohaupt, jak ji všichni s dětskou krutostí nazývali podle paskřivého kopce nedaleko městečka. Dívenka asi tak o pět let starší, přestala však růst a její obličej nabyl podobu

vysušené babské tvářičky, kdysi světlá očka se stáhla a zúžila do trvalého nepřátelství vůči celému světu.

A tuhle trpaslici kluci, byli čtyři, v bujnosti posadili na rozžhavený kus škváry, sice hned odskočila zpátky, ale zaúpěla překypující zlobou.

Vychrlila na ně na všechny takovou spoustu nečekaných, jízlivě dospělých nadávek a urážek, že kluci zůstali stát neschopni pohybu, natož činu.

Mezi jinými také několikrát Pavlovi zopakovala onu určující větu: „A ty, Rajtere, nemáš ani fotra, zdrhnul, protože jste ho chtěli podřezat, nemáš fotra…“

Dřívější celistvý čas bezpečných radovánek skončil, minulost pronikala výdutí budoucího jako oštěp kyklopa.

Doma o tom neřekl ani matce, ani dědovi, jenom tetě Justině pověděl, co trpaslice štěkala.

Teta vesele mluvila o něčem jiném, utěšovala ho svým způsobem a pak mu nabídla ještě další útěchu.

„Ale Pavlíku, podívej se, kdo z tvých kamarádů má tři tety? A v jednom domě, jako slepice v kurníku! A ty jsi malý čiperný kohoutek!“

Zasmál se a nepřesvědčivě přikývl a zřejmě poprvé si tehdy přál, neujasněně a pudově, aby ten člověk, kvůli němuž mu trpaslice spílala, raději ani nebyl, aby zmizel z paměti, byl to pocit sourodý tomu cítění pětiletého Pavlíka, který slyšel babiččiny výtky matce, a zejména to bylo nutkání, předcházející dvě tři věty v onom horkém červnu, jenž obklopí dvanáctiletého Pavla Rajtera.

Stříbrní motýli a toužebné, trochu melancholické oči mé babičky Žofie. Mé oči, oči mého syna Štěpánka, který zaznamenal mou úzkost.

Díky Štěpánkovi jsem si také vzpomněl na Tomáše Sabinu, svědka na mé kvapné svatbě, se kterou se rovněž tolik pospíchalo kvůli dítěti.

A hned jsem věděl, co zítra udělám. Přestanu prodlužovat nejistotu a vletím sám do sebe, vrazím do toho všeho, aby se to rychleji sesypalo. Jaképak otálení, vhodné leda pro váhavce s řídkou krví.

Usmál jsem se na už spícího Štěpku a po několika nejistotou zapařených dnech jsem celkem klidně usnul.

Tomáš Sabina zdárně dostudoval právnickou fakultu a pracoval na benešovské okresní prokuratuře. Vídávali se s Pavlem v posledních letech jen málo, avšak jejich vztah byl stále družný a upřímný.

Volal ráno do Benešova, Sabina jej samozřejmě halasně zval k sobě domů, a vlastně tak to bude nejlepší, pomyslel si Pavel Rajter a pozdě odpoledne si to svou rachotivou škodovkou namířil po dálnici.

Tomík jej očekával na prokuratuře a pak se rozjeli ještě kousek za Benešov, kde stála dědičná Sabinovic vilka.

Nyní v domě vládla Tomášova manželka Ante. Přivítala se s Pavlem, jako by se rozešli před okamžikem, se svým měkkým, plachým úsměvem, s jakým Pavla pokaždé zdravila, když přicházela na jejich kolejní pokojík a on se vždy poslušně a rád po čtvrthodině špičkování, které Ante vhánělo červeň do tváří, vytrácel kamsi ven do hospody, nebo vůbec kamkoliv, a vracel se ke zklidněnému spolubydlícímu až zase před půlnocí.

Ante byla Lotyška, v Praze studovala hudbu, v Benešově učila na lidové škole uměni a navíc a hlavně Tomášovi porodila dvojčata.

Připravila výbornou večeři, rozličné druhy ryb vařené ve speciálním mléčném zálivu, lotyšské jídlo, které Pavel Rajter už před lety s velikou chutí pojídal při občasných svátečních příležitostech na koleji.

Zapadl do viditelné pohody u Sabinů, a o to ostřejší byl pocit, že on sám je vězněm situace, na jejímž vzniku má jen malý podíl, a s jistou závistí pohlížel na svého přítele. Když se před lety stěhovali jako čerství studenti právnické fakulty do koleje na Větrníku, uviděl Tomáš hned první den svou Lotyšku a už se od sebe nehnuli.

To není osud, nýbrž rozdíl v užívání přítomnosti. Neujasněné dychtění, hryzavé neviditelné vášně nedopřávaly Pavlovi nikdy onu promyšlenou, vyrovnanou neuspěchanost, kterou se vždy vyznačoval Tomáš Sabina.

A když je po večeři Ante opustila a oni dva seděli zase po dlouhé době naproti sobě, pověděl mu Pavel, jak mu závidí.

„Měl bys mi naoperovat kus tvé trpělivosti, Tomíku, teď by se mi sakramentsky hodila!“

„Já vím, Pavlíku, jde o tu podvrženou knížku, vid?“

Kal starostí na obličeji Pavla Rajtera se tou nečekanou větou naráz přetavil do čistého, poněkud naivního údivu.

„Ty už o tom víš?!“

„Volali mi odpoledne z Prahy a upozornili mě na tu záležitost…“

Údiv vystřídalo ohromení.

„Panečku, to jsem tak důležitý, že mě stále sledují?“

„Jen klid, Pavlíku, to je běžná rutina, přimotal jsi se zřejmě do většího případu. Jinak, s tou knížkou, to vidím nadějně, maximálně opomenutí nebo nedbalost, a přitom jsi vlastně ani neměl povinnost nějak tu knížku přezkoumávat.“

A ohromení se přelilo do dalšího trýznivého pocitu křivdy. Jako když jsem jednou v dětství nabančil poťouchlému Trykarovi z hořejší party v městečku, ale pak mi ho přišlo líto, jak pode mnou ležel na lopatkách a zbaběle fňukal, tak jsem ho nechal být, vstal jsem, a on mi zezadu hodil kámen na hlavu, až jsem ztratil vědomí. Nepochopení vlastní dobrotivosti vyvolává pokaždé zarputilou mstivost. Druhý den jsem Zbyněčkovi Trykarů vyrazil tři zuby. Jenže Konrád je někde daleko, komu mám tedy vyrazit zuby?

„Ty mě neposloucháš, nespi, já udělám pořádný, zkouškový kafe, a pak to rozebereme.“

„Já nespím, Tomíku, ale kafe můžeš udělat, a nezapomněls, doufám, dvě zálivky a špetka soli.“

Pavel Rajter přátelsky zamžikal očima na kamaráda, odcházejícího do kuchyně připravit dávný životabudič dvou nepořádných studiosů.

Po Sabinově odchodu se Pavel znovu ponořil do svých předchozích prudkých, neveselých úvah. Měl řadu chyb, ale rozhodně nebyl ješitný, když bylo

třeba, dokázal vyřadit vlastní osobnost a pohlížel na mladého Rajtera s ironickým posměškem. Vysmíval se sám sobě, že nedokáže starostem věnovat jen určitý čas, že je stále za sebou táhne jako toulavý pes řinčivé plechovky na svém ohonu.

I když navenek zřídka proniklo cokoliv, důsledek důkladného dědova drilu, sám v sobě, v osamělých nočních hodinách, se Pavel Rajter nejednou rozdíral myšlenkami, kdyby a jak, co jiného a proč, a lítost plála svým nízkým mučivým plaménkem.

Mračně si přivolával touhu označit Konráda pěstmi, zvalchovat mu ten přilepený úsměv, a proklínal den, kdy se seznámili.

Kdy se Hary Konrád rozhodl s ní seznámit.

Konráda provázela pověst výtečného odborníka v reklamě a propagaci, pořádal několik neobyčejně úspěšných zahraničních výstav, zprostředkoval mnohým československým odborníkům jejich působení venku a říkalo se, že odmítl vedoucí místo ve Filmexportu jenom proto, aby neměl svázané ruce.

V Reprosu se objevil kvůli natáčení reklamního filmu o horských interhotelech, příjemná a lukrativní akce, o níž měl Pavel rozhodnout, komu ji zadá.

„Tak vy jste Pavel Rajter? Výborně, představoval jsem si vás staršího, takhle to bude zajímavější. Rád bych s vámi povečeřel, uděláte mi tu radost, zadal jsem na pozítří stolek v Tratorii, mohu s vámi počítat?“

Mohl, poněvadž Pavel Rajter o sebevědomém, asi tak o patnáct let starším muži vyslechl několik historek, povyšujících Konrádovu přitažlivost, a byl jeho pozváním potěšen.

Při večeři, mezi boloňskými ledvinkami a šunkou s medem a ořechy, mu Hary Konrád vyložil tresť své životní filozofie.

„To máte tak, vzácný příteli, do deseti let lidský jedinec ožívá, rozhlíží se po světě, mezi desátým a dvacátým rokem nastupuje prožívání všech podnětů a vzruchů bez většího třídění, od dvaceti do třiceti let, a v tomto stadiu jste nyní i vy, přichází dobývání hodnot a jistot různého druhu, podle založení a schopností jednoho každého, důležitý je úsek mezi třiceti a čtyřiceti, možná

nejdůležitější, nabýváme z dobytého, případně vedeme výboje ještě směry dříve zanedbanými, pak přichází čas mezi čtyřiceti a padesáti, už jsem v něm jednou nohou, to by měl být vrchol užívání, kdy vám ještě všechny klouby nepraskají revmatismem, padesát až šedesát let je příjemné zažívání, podzimní hrozny, jak bych tak řekl, šedesát až - až x y je dožívání…“

Skoro celý ten večer vedl Konrád monolog, Pavel se nechal kolébat na lákavě rozhoupaných vlnách. Teprve mnohem později si nebývale jasně uvědomil, že ten první večer mu Hary toho o sobě pověděl nejvíc.

Konrád nepatřil k lidem, jejichž soukromá sdílnost roste s nabývajícím časem, chtěl Pavla Rajtera získat, a taková prvotní otevřenost přináší správnou náladu. Ačkoliv se jejich styky bohatě propojovaly v oněch příštích dvou letech před explozí, rozmlouvali vždy spíše o jiných lidech, o věcech, sebe samotné vynechávali.

A tady byl Pavel propastně důvěřivý a věrný žák.

Jistě, vyskakovaly pátravě, důvěrné otázky, zejména zpočátku, ale to už Hary nastolil účelový, lehký a zábavný cynismus kořeněný zvláštním způsobem stále živým klukovským rošťáctvím, nutkáním provádět cokoliv proti konvenci, proti šedým zvyklostem. Což právě Pavla nejvíc přitahovalo, narušovat a porušovat obvyklé, to byl přece i jeho program.

Rychle se sblížili a na Haryho návrh si zavedli takový zábavný zvyk, že spolu jednou týdně pravidelně obědvali, a jídlo vždy platil ten, kdo byl pozván tím druhým do ještě neznámé restaurace. Při vší vynalézavosti ovšem centrum Prahy neposkytuje tolik možností, a tak později chodili do tří čtyř „svých“ podniků.

Když začali s tykáním, nedalo Pavlovi, aby se nezeptal:

„A jakpak jsi přišel k tomu jménu?“

„Můžeš mi říkat Jindřichu, jestli se ti to víc líbí, tak jsem totiž pokřtěný, jenže v mládí, to jsem byl ještě úplný zajíc, jsem plaval a kluci kolem bazénu mi začali říkat Hary. Hary Pilz byla tehdy evropská plavecká hvězda a já se mu prý

trošinku podobal. Hary sem a Hary tam, už mi to zůstalo, Jindřich je moc dlouhé a nehodí se do kšeftu.“

Pavel si zapálil už málem poslední cigaretu z balíčku, který ráno načínal, Tomáš s kávou ještě nešel, a tak si v masochistickém popudu přivolal ještě jednu přednášku toho bídáka.

Konrád pochopitelně taky Pavla brzy zapojil do svých nepřetržitých dýchánků v bytě ve Vinařské ulici, každou chvíli mu dohazoval adresy a telefony, na které měl volat v očekávání spřízněných duší, Konrádův termín.

„Jen se neostýchej, vidím, že jsi stejný děvkař jako já, jenom ještě zápasíš s nepatřičnými ohledy.“

Pavel zuřivě oponoval, jeho vztah k Hedvice měl už sice mnohé trhliny, o to víc se snažil sám sobě i Konrádovi dokázat, že je jiný, že mu jde o cit a satisfakci.

„Ale nekušuj, Pavle. Podívej se na zkušeného muže, který byl ženatý už třikrát, než mu to došlo s konečnou platností. Hele, každá ženská, každá holka má svou představu sama o sobě a ty jim tu představu prostě musíš splnit. To samozřejmě není tak těžké, když se jedná o pár dnů, týdnů, maximálně několik měsíců. Jenže trvalé soužití, to bys musel být indický džin převtělovač, abys to zvládl. Neexistuje! Ale jako vyběravý lovec máš všechny výhody na své straně. Povzbudíš její přednosti, zamhouříš oči nad nedostatky, vyposlechneš ji, přitakáš, pomůžeš a jedeš. Máš, co chceš, a vlastně na jak dlouho chceš. Ne, moc dlouho ne, protože brzy zneklidníš, že tam venku, tam za plotem, za zdí, prostě jinde objevíš tu, s kterou poletíš do oblak líp, a tak vyskočíš a běžíš ji shánět. Takhle nemoudře si počíná každý děvkař, než pochopí, že jsou taky vděčnější věci, co já vím, třeba chytře vymakaná reklama anebo velrybí biftek, jako to došlo i mně. Ale už je pozdě, už v tom jedeš jako znalec ženské útěchy, máš kolem hlavy zářící věnec ze všech těch věnečků, co sis je někam navěšel, a nepotřebuješ ani hnout ústy, vstup na společné prostěradlo se ti rovnou nabízí. A tak v dobrotě přejícího dáváš telefony zajímavým mladým mužům, jako je třeba jistý Pavel Rajter, v tichém doufání, že za tebe vykonají tu namáhavější práci.“

„Ksindl užvaněná,“ pronesl Pavel polohlasně a proti jeho vůli, proti všem okolnostem situace, do níž ho ten ksindl zákeřně dostal, se do jeho hlasu vloudila i špetka starého obdivu.

„Co si to povídáš? Ještě mi z toho zcvokni,“ hrozil se Tomáš Sabina vcházející do místnosti s podnosem, na němž vedle dvou kouřících šálků kávy trůnila ještě nezaměnitelná keramická lahvinka pravého černého rižského balzámu.

„Ale jenom jsem si vzpomněl na toho ksindla, na Konráda, jak se na mne usmíval ještě před pár dny jako největší přítel, a to už musel vědět, co se na mě řítí.“

„Neboj, Abeceda sběratele starožitností tě nebude dlouho strašit…“

„Počkej, Tome, přijel jsem hlavně kvůli něčemu jinému, o čem ti zatím nemohl nikdo podat zprávu. Konrád si ode mne, tedy z podniku, z Reprosu, půjčil kameru, takový pěkně drahý kousek. Měl namířeno do Jugoslávie, chtěl tam natočit reklamní film, a já tu kameru vzal u nás v trezoru. A Hary se měl už dávno vrátit! Může se to provalit každou chvíli, zadržuju zatím všechny filmy, ale nemůžu to dělat už moc dlouho. A stejně se asi nevrátí, to mi došlo, neuvidím ani kameru, ani jeho. Jsem pěkný blbec, co?“

Ale Pavel Rajter vyfoukl ta slova s jistým ulehčením, už se to dalo do pohybu, trýznivá nehybná nejistota, pustá dekorace nečinnosti se počínala rozplývat. Pojede z kopce supem, to věděl, ale pojede.

„No, moc nápadité to nebylo, půjčovat mu kameru jen tak,“ ucedil po odmlce Sabina přemítavě.

„Mám klíče od jeho bytu! No vidíš, vždyť já mám klíče od jeho kvartýru, je tam nábytek, obrazy, to přece…“

„To přece bude past!“

Tomáš ho rázně přerušil, odzátkoval láhev a nalil do sklenky černou hustou tekutinu.

„Vypadá to, že ten Hary Konrád měl za ušima, nevím, proč by ti měl nechávat byt. Napijeme se!“

Napili se a Pavel zůstal u Sabinů přes noc. Předvídavě doma oznámil, kam jede, že se možná zdrží, a tak čím dál hlučněji rozvíjel všemožné plány na řešení svého nynějšího stavu.

Nechá se zavřít do blázince, stejně je ukázkový schizofrenik, vlastně žádný schizofrenik, není rozkouskovaný na dvě části, je rozporcovaný nejméně na desetinky, desetinka pro Štěpána, desetinka pro Hedu, desetinka pro podnik, desetinka pro úplně cizí lidi, desetinka pro známé, desetinka pro holky, desetinka, desetinka…

Anebo mu praskne žaludeční vřed a bude v nemocnici, jenže to by byl jen odklad, či taky zmizí za hranice, ale to už je úplná zhovadilost.

„Ne," rozhodl Pavel pevně, „půjdu to oznámit na Bezpečnost, to jsi mi chtěl stejně poradit, nemýlím se?"

„Samozřejmě, je to jediná možnost, jak tomu alespoň částečně předejít. Povíš jim přibližně tolik, co jsi vykládal mně. Tu Belgičanku vynech, ten byt naopak zdůrazni. Hele, fanfaróne, mluvím s tebou na rovinu, Konrád jede v nějaké velké šňůře, přes hranice šly vynálezy, a tak se drž jen toho kolem Reprosu."

Pavel už ani nezuřil, malebné souvislosti jeho bezmyšlenkovité naivity mu připadaly málem spravedlivé, ano, když průšvih, tak pořádně hlasitý, aby si toho každý povšiml.

Zmalátněle naslouchal dalším Tomášovým radám, ale moc si z nich nepamatoval, jen se zklidnil jeho přátelskou účastí.

Přesto však nemohl usnout, když mu Tomáš Sabina někdy kolem druhé hodiny v noci ustlal v obývacím pokoji. Kouřil a ve spirálách cigaretového dýmu viděl potupné konce, vazbu, soud.

Příští den uháněl z Benešova rovnou do Reprosu, vlámal se přes čekající návštěvy k řediteli, který, když mu oznámil, že americká kamera cestuje někde v cizině na zřejmě nenávratné pouti, zesinal pokryteckou směsicí rozhořčení a škodolibého uspokojení.

Pavel včas zarazil jeho tirádu strohým sdělením, že odchází na Bezpečnost.

Cestou z Václavského náměstí do Bartolomějské ulice se zastavil v náhodném bistru a nechal si nalít dvojitého myslivce. Cítil, že spolu s teplem se v jeho žaludku uvolňuje ještě další zvláštní fyzické pohnutí, zatím neurčité, ani smích, ani pláč.

Sabina mu pověděl, kde má hledat ironického poručíka Hájka, na městském odboru hospodářské kriminality, který případ Jindřicha Konráda vyšetřoval ve spolupráci se Státní bezpečností.

Hájek ho přijal okamžitě, jako by na něj opravdu čekal, opět byl v místnosti i mlčenlivý muž s pichlavýma očima. Nechali Pavla Rajtera mluvit.

Zopakoval jim nejdříve, jak to bylo s tou knížkou, podrobně, Konrádův nápad se jménem, jeho zprostředkování u Lapáčka, a taky zdůraznil, že francouzsky číst neumí, nemohl tedy nic porovnávat, ani kdyby měl příležitost. Pak přešel ke kameře, to bylo pro ně překvapení, ukázal jim klíče od bytu, kupodivu mu je nechali, zmínil se i o fingované objednávce a ceně kamery.

Poručík potom pomalu naťukal na psacím stroji souhrn faktů, nevydalo to ani na dvě stránky, a přistrčil mu je, aby je podepsal.

Alespoň trochu suverenity v této ponižující chvíli, co říkáš, Pavle?

A Rajter vzal papíry do rukou a bez mrknutí, aniž by se podíval, rychle je oba podepsal.

Poručík Hájek mu věnoval další ironický úsměv a mínil, že už se snad hned tak nesetkají.

Když vypadl z budovy, nepociťoval nijakou úlevu, byl jen nezvykle, dunivě prázdný.

Jel domů, do ďáblického bytu, Štěpánek byl ještě ve škole, pak jede do Dejvic k babičce Norovské, Hedvika přijde také nejdřív kolem čtvrté hodiny, měl před sebou celé odpoledne.

Venku panovalo příjemně rozehřáté babí léto, horké září dohánělo nevlídný srpen, a na ďáblických kopečcích se dal pražský vzduch dokonce i zhluboka nadechovat.

Pavel Rajter se důkladně vysprchoval, smýval ze sebe všechen utkvělý prach a přilnavou nečistou skutečnost. Otevřel pak všechna okna, aby průvan slabounce ševelil záclonami, a jen ve froté županu si lehl na zelený kovral ve své místnosti, roztáhl ruce doširoka a nohy přeložil jednu přes druhou.

Ukřižovaný sám sebou.

Drahnou chvíli jsem nic nevnímal, vzduch voněl a já byl bezstarostný a vzdálený.

Ale už se hrnulo, praštělo a ozývalo ztroskotání, hrozivá, dotěrná vlna, a na vrcholku vlastně už klesající lodička zhoubných vidin.

A já byl tak roztřeseně, tak bolestně sám.

Můj dědeček Alois Rajter seděl za širokým stolem svého pokojíku v městečku, před sebou měl notové papíry, do nichž drobným písmem stále ještě pevnou rukou vpisoval další část kantáty o havířích -

a nevěděl vůbec nic o mých starostech.

Má matka Irena Rajterová vykládala čerstvé manželské dvojici o výhodách prémiového spoření mladých a o možnostech novomanželské půjčky, hovořila věcně a zaujatě jako vždy -

a netušila vůbec nic o mé úzkosti.

Můj syn Štěpán Rajter je na procházce Stromovkou a ptá se své babičky složitými otázkami na věci, na něž bych mu měl odpovídat já sám, babička jen obdivné opakuje, ty můj mudrlante, a hladí Štěpána po hlavě, zatímco on přemýšlí, zdali ledovce Grónska mají větší rychlost než ledovce u jižního pólu, a pak nakopne mičudu tak šikovně, že trefí velkého líného kačera na louce, a hned se vrhá za míčem, že to bude opakovat -

a dávno zapomněl na předvčerejší otcův neklid.

Má babička Žofie Rajterová, rozená Čistakovská, pocházející z odrané polské šlechty, která vždy stavěla čest nade všechno, a proto jednou rozhodne, že se musím narodit, že se nebude shánět žádný doktor-andělíčkář, a se stejnou vehemencí pak bude přesvědčovat dceru Irenu k novým sňatkům a záhy nato podivně rychle zemře a dávno už tlí na hřbitově v městečku -